

8. Simon T. Wezeman and Pieter D. Wezeman Trends in international arms transfers, 2013. – SIPRI fact sheet, march, 2014 // <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1403.pdf>
9. Simon T. Wezeman and Pieter D. Wezeman Trends in international arms transfers, 2015.- SIPRI fact sheet, march, 2014 // <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1403.pdf>

Каменецкая О.В.

Киевский национальный торгово-экономический университет

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА РЫНКА ВООРУЖЕНИЙ УКРАИНЫ

Аннотация

В статье проанализировано состояние и перспективы развития экспортного потенциала рынка вооружений Украины. Проанализированы мировые тенденции развития рынка вооружений: основные мировые экспортеры и импортеры и место Украины в этом рейтинге. Представлены наибольшие стратегические партнеры Украины в покупке оружия и перспективы дальнейшего сотрудничества с ними. Выделены основные конкурентоспособные товарные позиции военно-промышленного комплекса Украины. Определены дальнейшие перспективы и сложности в развитии экспортного потенциала рынка вооружений Украины.

Ключевые слова: рынок вооружений, военно-промышленный комплекс, экспортный потенциал, экспортеры, импортеры, военный конфликт.

Kamianetska O.V.

Kiev National University of Trade and Economics

PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF EXPORT POTENTIAL OF UKRAINE'S ARMS MARKET

Summary

The article analyzes the state and prospects of development of export potential of Ukraine's arms market. Analyzed global trends in arms Rink: the world's major exporters and importers, and Ukraine's place in this ranking. Presents the greatest strategic partners of Ukraine in the purchase of arms and the prospects of further cooperation with them. The basic headings of competitive military-industrial complex of Ukraine. The further prospects and difficulties in the development of export potential of Ukraine's arms market.

Keywords: arms market, the military-industrial complex, the export potential, exporters, importers, the military conflict.

УДК 336.648

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Крупська Н.Є.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Зубова Ю.А.

Криворізький економічний інститут
Криворізького національного університету

Досліджено теоретичні питання формування капіталу підприємства, його позикової складової. Розглянуто полеміку щодо трактування поняття «позиковий капітал». Запропоновано власне визначення позикового капіталу. З'ясовано зміст менеджменту позикового капіталу, визначено порядок управління фінансуванням підприємства за рахунок позикового капіталу.

Ключові слова: капітал, позиковий капітал, сукупний позиковий капітал, менеджмент позикового капіталу, порядок управління позиковим капіталом.

Постановка проблеми. В сучасних умовах в Україні конкурентна позиція суб'єктів підприємницьких відносин на ринку та загалом їх розвиток багато в чому залежить від управління використанням позикового капіталу, що дозволяє суттєво розширити обсяги господарської діяльності підприємств, підтримувати платоспроможність. Як результат – підвищення ринкової вартості

суб'єктів господарювання. Отже, тема курсової роботи є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі ефективного управління позиковим капіталом підприємств досліджували у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені як В.О. Безугла, І.О. Бланк, О.О. Зеленіна, Г.Г. Кірейцев, Н.В. Наумова, А.М. Поддєрьогін, Є.Д. Пономаренко, А.В. Ри-

біцька, Д. Рікардо та інші. Однак на сучасному етапі у роботах вітчизняних і зарубіжних науковців недостатньо дослідженим залишається питання управління позиковими коштами на підприємствах.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні досить велика кількість публікацій присвячена управлінню складовими позикового капіталу, формуванню тактичної та стратегічної складової залучення коштів з окремих джерел, визначенню вартості позикового капіталу за елементами та в цілому. Проте недостатньо уваги приділяється розробці загального алгоритму поведінки фінансових менеджерів при прийнятті управлінських рішень щодо роботи з позиковим капіталом, який би включав усі можливі події та варіанти реагування.

Мета статті. Основною метою роботи є дослідження, розвиток і подальша розробка теоретико-методичних аспектів політики управління позиковим капіталом підприємства.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах збільшення конкуренції на ринку змушує суб'єктів господарської діяльності швидко реагувати на зміни. Але часто для успішного розвитку підприємства не можуть збільшувати обсяги виробництва за рахунок власних коштів, тому їм необхідні додаткові фінансові ресурси, які виступають у формі позикового капіталу. Використання позикових коштів підприємством у майбутньому призводить до підвищення ринкової вартості його капіталу, що дає змогу підприємству нарощувати економічний потенціал, а отже і збільшувати його конкурентоздатність. Зазначене набуває особливої актуальності з потребою значного залучення позикового капіталу для прискорення темпів розвитку підприємств та економіки в цілому.

Зародження позикового капіталу пов'язано із зародженням капіталізму. Позиковий капітал є по-

няттям історичним і, починаючи із капіталістичного щабля історичного розвитку, має об'єктивну природу. Він формується під впливом економічних і соціальних факторів. На більш ранніх стадіях капіталізму позиковий капітал виникає у вигляді позики, кредиту, кредиторської заборгованості, а із його подальшим розвитком позиковий капітал приймає також вид комерційного кредиту – векселя. Виникнення і зростання акціонерних товариств спонукає до виникнення облігаційних позик.

В історії України в умовах адміністративно-командної системи господарювання багато форм позикового капіталу (вексель, облігаційна позика) не використовувалися, тому в сучасній ситуації ми маємо результати впровадження використовуваних в світі інструментів з різним успіхом на вітчизняному економічному просторі.

В науковій літературі до сьогодні відсутній єдиний підхід щодо визначення сутності позикового капіталу підприємства (табл. 1).

Наведені дані дозволяють визначити, що серед науковців немає єдиного підходу до визначення «позикового капіталу», але зміст цього поняття залишається однаковим та носить досить загальний характер. Відсутність чіткого визначення даного поняття пов'язано з невизначеністю ними самого поняття «капітал».

Згідно НП (С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», позиковими ресурсами виступає заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди [9].

На основі проаналізованих підходів щодо трактування предмету дослідження можна запропонувати наступне визначення його поняття: позиковий капітал – це частина капіталу підприємства, при-

Таблиця 1

Полеміка науковців стосовно тлумачення поняття «позиковий капітал»

Автор	Визначення	Критика визначення
Багрій П.І., Дорогунцов С.І. [1, с. 422]	Позиковий капітал – грошовий капітал, який його власник надає на певний час іншим капіталістам за певну плату у вигляді процента	Позиковим може бути не лише грошовий капітал; поняття з точки зору давця коштів
Бланк І. А. [2, с. 328]	Позиковий капітал – грошові кошти або інші майнові цінності, що залучаються для фінансування розвитку підприємства на поворотній основі	Визначення є досить розгорнутим, але вказано лише один із принципів залучення позикових коштів підприємством
Мочерний С.В. [3, с. 256]	Позиковий капітал – грошовий капітал, власник якого (кредитор) надає його іншим особам на певний термін у користування за заздалегідь обумовлену плату у вигляді процента	Автор вказує на те, що залученими може бути тільки грошовий капітал, вказано два принципи залучення коштів
Поддєрьогін А.М. [4, с. 229]	Позиковий капітал – кошти, які залучаються для фінансування господарської діяльності підприємства на принципах строковості, платності, поверненості	Визначено три принципи залучення позикового капіталу з п'яти. Не визначено що автор має на увазі під терміном «кошти»
Сигел Дж., Шим Дж. [5, с. 103]	Позиковий капітал – отримання коштів за рахунок продажу облігацій, векселів чи закладних або прямих позик в фінансових установах	В даному випадку позиковий капітал визначається як процес. Але кошти можуть залучатися не лише у фінансових установах, а й із внутрішніх джерел
Пересада А.А. [6, с. 363]	Позиковий капітал – грошові кошти, що передаються у борг на умовах поверненості та платності.	Автор дає досить широке визначення поняття «позиковий капітал», зазначаючи два принципи
Наумова Н.В., Герасимов Б.І., Пархоменко Л.В. [7, с. 8]	Позиковий капітал являє собою вартість, інвестовану в грошові кошти або інші цінності, що залучаються на основі їх повернення з метою фінансового розвитку підприємства	Вперше позиковий капітал трактується не як кошти, а як інвестована вартість. Вказано один принцип залучення коштів
Рікардо Д. [8, с. 288–306]	Позиковий капітал як допоміжний фактор, що сприяє розвитку промислового виробництва та зростанню випуску продукції промислових фабрик	В даному контексті поняття «позиковий капітал» розглядається як фактор економіки та стосується лише галузі промисловості

значена для фінансування його діяльності, отримана на основі терміновості, поверненості, платності, забезпеченості та цільового використання.

Позиковий капітал підприємства утворюється двома способами: за допомогою зовнішніх джерел залучення та за допомогою внутрішніх, на довгостроковій основі та на поточний період (рис. 1).

Довгострокові фінансові зобов'язання – це зобов'язання, погашення яких не передбачається протягом операційного циклу та термін погашення яких перевищує дванадцять місяців. Ці зобов'язання розглядаються як джерело фінансування необоротних активів і частини оборотних активів підприємства.

Короткострокові фінансові зобов'язання слугують джерелом покриття оборотних активів. До них належать усі форми залученого позикового капіталу з терміном його використання до одного року. Осно-

вними формами цих зобов'язань є короткострокові кредити банків і короткострокові позикові кошти, як передбачені до погашення в майбутньому періоді, так і не погашені у встановлений термін [11].

Якнайкраще сутність позикового капіталу підприємства розкривається через систему функцій, які йому притаманні та які обґрунтовують його роль та значення для соціально-економічного розвитку. Основними функціями позикового капіталу є виробничо-розподільча та функція забезпечення прибутку, тобто залучений капітал має обов'язково ефективно використовуватися і приносити прибуток, який би не лише забезпечував покриття ціни його залучення, а й мав частку, що спрямовується на розвиток самого підприємства чи на підвищення добробуту власників. Дотримання виконання цієї функції й є головною метою управління позиковим капіталом.

Сьогодні питання підвищення якості управління позиковим капіталом в Україні особливо важливим є через сукупність факторів. Так, дані Державної служби статистики України свідчать, що суб'єкти підприємницької діяльності значними темпами накопичують позиковий капітал, який майже у 2 рази перевищує власні кошти для фінансування діяльності (рис. 2).

Протягом останніх п'яти років відбувалося тільки зростання позикового капіталу, найбільші темпи спостерігалися 2009 та 2011 роках, але й останні два роки темпи росту не були меншими за 110% на рік.

Використання позикового капіталу дозволяє істотно розширити обсяг господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування різних цільових фінансових фондів, а в кінцевому рахунку – підвищити ринкову вартість підприємства. Але все це – за умови нормального стабільного розвитку економіки та досить високої прибутковості діяльності господарюючого суб'єкта.

Перевага позикового капіталу свідчить про втрату фінансової незалежності, погіршення фінансової стійкості, що особливо небезпечно в часи фінансово-економічних криз та політичної нестабільності. Слід зазначити, що за 2013 рік по економіці країни отримано чистий збиток 228 млрд. грн., тому менеджмент позикового капіталу незадовільний.

Управління позиковим капіталом – це цілеспрямований процес їх формування з різних джерел і в різних формах у відповідності з потребами підприємства в позикових коштах на кожному етапі його розвитку.

Мета менеджменту позикового капіталу, як ми вже зазначили, – забезпечення ефективного його функціонування на підприємстві від залучення до погашення.

При формуванні підходів щодо управління позиковим капіталом важливим питанням є визначення етапів даного процесу на підприємстві, яке потребує залучення коштів. Пропонуємо в загальному вигляді користуватися наступною

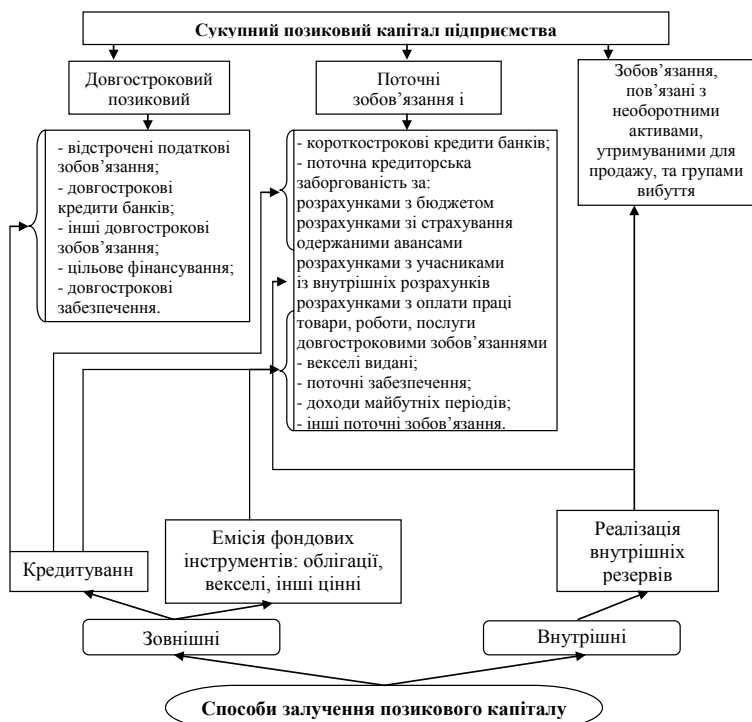

Рис. 1. Сукупний позиковий капітал підприємства та способи його залучення

Розроблено авторами за даними [2], [4], [10]

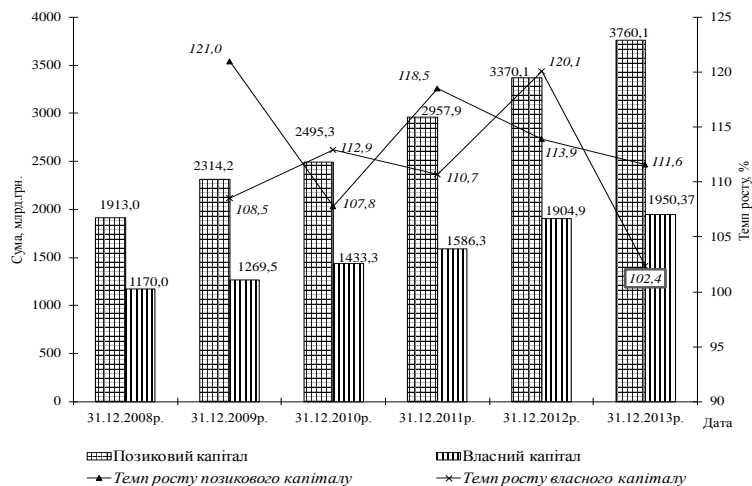

Рис. 2. Обсяги та динаміка позикового та власного капіталу підприємств України у 2009–2013 роках

Розроблено авторами за даними [12]

схемою порядку дій при управлінні позиковим капіталом (рис. 3).

Приймаючи рішення про залучення капіталу, підприємство має визначитись із питанням джерел запозичення: внутрішніх або зовнішніх. Оскільки внутрішня заборгованість підприємства може призвести до конфліктної ситуації з персоналом або ж до проблем із податковими органами, то для підприємства краще прийняти рішення щодо залучення із зовнішніх джерел на оптимальних для нього та кредитора умовах.

Не менш важливим є питання щодо терміну, на який залучатимуться позикові кошти. На довгостроковий період (понад 1 рік) позикові засоби залучаються, як правило, для розширення обсягу власних основних засобів і формування відсутнього обсягу інвестиційних ресурсів. На короткостроковий період позикові засоби залучаються для всіх інших цілей. Тому якщо підприємство терміново потребує додаткового капіталу для забезпечення процесу виробництва, то воно приймає рішення щодо залучення короткострокового позикового капіталу.

Вибір форм залучення позикових засобів підприємство здійснює виходячи з цілей і специфіки своєї господарської діяльності.

Алгоритм формування політики управління позиковим капіталом підприємства залежить від того, на які цілі використовуються кошти: на просте чи на розширене відтворення. При цьому, з рисунку видно, що не всі етапи політики управління позиковим капіталом використовуються підприємством при розробці такої політики. Перш за все, необхідно виходити з історичного ракурсу – оцінити ефективність формування і використання залученого капіталу в попередні періоди. За таких умов підприємство може прийняти найбільш оптимальні рішення щодо обсягів та терміну залучення позикового капіталу в майбутньому. Звертаючись до залучення довгострокового позикового капіталу, якщо підприємство має на меті придбання основних засобів для забезпечення подальшого розвитку, менеджмент підприємства включає до процесу формування політики управління позиковим капіталом пункт щодо короткострокового капіталу. Це зумовлено тим, що розширене відтворення підприємства не може відбуватись лише за рахунок довгострокових позикових коштів.

Таким чином, політика управління позиковим капіталом необхідна для якісного вибору найбільш оптимального набору джерел фінансування підприємства з метою підвищення ефективності його його роботи, який би при мінімальних витратах та з мінімальним ризиком забезпечив потребу у додаткових коштах.

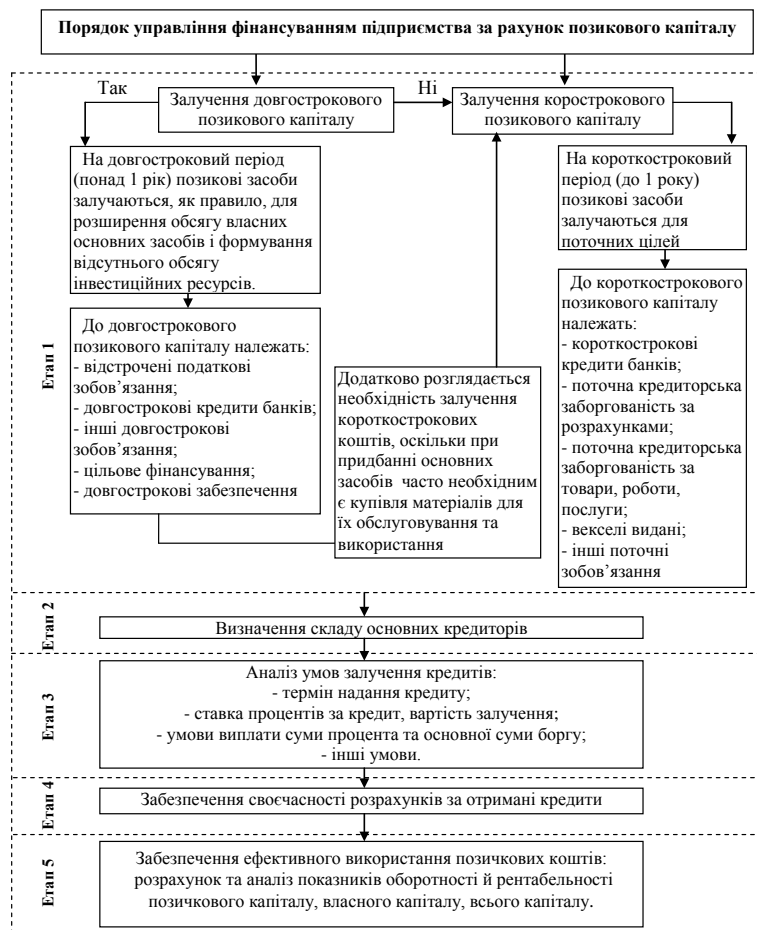
Висновки і пропозиції. У сучасних умовах розвитку підприємництва для фінансування діяльності суб'єкти господарювання, крім власного капіталу, до-

статньо часто використовують позиковий капітал. Це сприяє розширенню можливостей формування оборотних активів, має призводити до зростання рентабельності власного капіталу, хоча негативно впливає на фінансову стійкість та платоспроможність підприємств. Тому не рідко це стає причиною дискусій щодо залучення позикових коштів.

Проведене дослідження літературних джерел щодо визначення поняття «позиковий капітал» дає змогу тлумачити дане поняття наступним чином: позиковий капітал – частина капіталу підприємства, призначена для фінансування його діяльності, отримана на основі терміновості, поверненості, платності, забезпеченості та цільового використання.

Дослідження основних підходів до управління залученням коштів підприємствами показало, що цей процес включає послідовні взаємопов'язані етапи менеджменту, які в подальших дослідженнях вважаємо за необхідне деталізувати та внести у загальний алгоритм менеджменту позикового капіталу.

Формування політики залучення капіталу визначається метою використання позикових коштів.

Рис. 3. Етапи політики управління позиковим капіталом підприємства

Розроблено авторами

Список літератури:

1. Економічний словник [Текст] / За ред. П. І. Багрія, С. І. Дорогунцова. – К.: Укр. енцикл., 1973. – 622 с.
2. Бланк І. А. Основи фінансового менеджменту [Текст]: навчальний посібник / ред. І. А. Бланк. – К.: Ніка-Центр, 1999. – 592 с.
3. Економічна енциклопедія / [ред.-упоряд. С. В. Мочерний]. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
4. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент [Текст]: підручник / А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.

5. Словарь бухгалтерских терминов: [сост. Сигел Дж., Шим Дж] / пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 408 с.
6. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 476 с.
7. Наумова Н. В. Эффективное управление капиталом и источниками его покрытия на промышленных предприятиях региона: монография / Н. В. Наумова, Б. И. Герасимов, Л. В. Пархоменко. – Тамбов: ТГТУ, 2004. – 104 с.
8. Рикардо Д. Сочинения. Начала политической экономии и налогового обложения / Д. Рикардо; перевод, под ред. М.Н. Смит. – М.: Госполитиздат, 1955. – Т. 1. – 360 с.
9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/npsbu1/>
10. Васильчук І. П., Якимчук Т. П., Крупська Н. С. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва (у схемах і таблицях). – Навчально-методичний посібник. – Львів: «Магнолія-2006», 2013. – 336 с.
11. Мойсеєнко І. П. Інвестування: Навч. посіб. / І.П. Мойсеєнко. – К.: Знання, 2006. – 490 с.
12. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
13. Рибіцька А. В. Політика управління формуванням галузевого позикового капіталу / А. В. Рибіцька // Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету]. Економічні науки. – 2013. – Вип. 2. – С. 57-67.

Крупская Н.Е.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

Зубова Ю.А.

Криворожский экономический институт

Криворожского национального университета

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ ЗАЕМНЫМ КАПИТАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

Исследованы теоретические вопросы формирования капитала предприятия, его заемной составляющей. Рассмотрена полемика касательно трактовки понятия «заемный капитал». Предложено собственное определение заемного капитала. Выяснено содержание менеджмента заемного капитала, определен порядок управления финансированием предприятия за счет заемного капитала.

Ключевые слова: капитал, заемный капитал, совокупный заемный капитал, менеджмент заемного капитала, порядок управления заемным капиталом.

Krupska N.Ye.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Zubova Yu.A.

Kryvyi Rih Economic Institute

Kriviy Rih National University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF BORROWED CAPITAL MANAGEMENT AT ENTERPRISE

Summary

Theoretical issues of forming the company's capital, its borrowed component are studied. We consider the controversy regarding the interpretation of the concept of «borrowed capital». The author's definition of borrowed capital is suggested. The content of borrowed capital management is found. The procedure for corporate financial management through borrowed capital is determined.

Keywords: capital, borrowed capital, cumulative borrowed capital, borrowed capital management, procedure of borrowed capital management.